

Gyóni Géza rövid életű szabadkai színikritikuskodásáról, a zombori színügyről stb.

Mindössze néhány folt egy nagy fehér mezőben, ennyi készült el, előttünk a munka dandárja!

Ennek a felismerése, a színház iránti érdeklődés és szeretet vezetett el ahhoz a gondolathoz, hogy színháztörténet megírásához gyűjtsék anyagot. Megdöbbenve láttam, hogy nemcsak a megírással kell még jócskán várni, de hogy némi utánjárással igen érdekes nyomokra lehet bukkanni, igenis vannak egészen messzi évekbe vezető nyomok. (Kasza Bálint a latin és német nyelvű színjátszás elemeit kutatva mutatott erre példát.) Csak be kell gyűjteni őket. Mert ami van, annyiféle van.

Ennek a gyűjtőmunkának az első eredménye ez a most megjelent könyv is. A gyűjtés folyamán derült ki, sokkal több a különböző jellegű dokumentum, mintsem hogy egyetlen kötetben mind elférne. Ekkor született meg a terv egy három könyvből álló dokumentum-gyűjtemény készítéséről. Az elsőben az ún. személyes jellegű, természetű anyagot, rendezők, színészek naplói, leveleit, emlékiratait gyűjtöttem össze, a valószínűleg két év múlva megjelenő második kötet a levéltári dokumentumokat tartalmazza majd, a játsszási kérelmeket és engedélyeket, a jogi- és működési szabályokat meg előírásokat, a színházépítési terveket, a különféle gazdasági okmányokat, az egy-két évvel azutánra tervezett harmadik kötetbe viszont az ún. másodlagos anyagot, a különféle színházi újságokat és az egykori sajtóban fellelhető közérdekűbb színházi vonatkozású írásokat, elvi cikkeket, kommentárokat és kritikákat gondoltam összegyűjteni. Így a sorozat, melyben ezek a könyvek megjelennek, címe értelmében valóban olyan *kövek* lennének, melyek segítségével hozzá lehetne kezdeni a jugoszláviai magyar színházi

kultúra megírásához, Versectől Eszékig, Kikindától Kulán, Bécén, Topolyán, Verbászon át Zomborig, Pancsovától, Újvidéktől Zentán, Törökbecsén, a két Kanizsán át Szabadkáig átjárva a vidéket és múltat.

Tehát nem színháztörténet ez, csak forrásértékű anyagok antológiája, a színháztörténetben elfogadott elvek szerinti gyűjteménye...

GEROLD László

EMLÉKEZÉS HUSVÉTH LAJOS-RA. Husvéth Lajos (1894—1956) zombori születésű, a Bácska krónikásaként ismert festőművészre emlékezik a *Magyar Szóban* Ács József. Cikkét azzal az eddig ki nem mondott megállapítással kezdi, hogy nemcsak Vajdaság, hanem az ország plein air festészetének egyik legjelentősebb képviselője. Majd megállapítja: „Husvéth Lajos a vajdasági tájat és embert festette meg. Leggyakrabban — és ezekre emlékezünk legszívesebben vissza — napsütésben, derült éggel, földművesekkel és egy elmúlt kor társadalmát jellemző kellékekkel, a napi élet mozzanatait eszményítetten és páratlan tudással örökítette meg. Közérthető stílussal nagy népszerűségnek örvendett még akkor is, amikor Vajdaságban megjelent a modern művészet és kialakultak az ellentétek a hagyományos és az újabb művészi törekvések között. Képein többnyire a Zombor környéki rónaság jelenik meg, s színgazdagságunk a dallóköltesztet illúzióját keltezik. Dicséret mindenért, ami a világban van. Ez volt Husvéth művészi hite...

Az impresszionizmus előfutára, de lokális színeit a fény nem bontja fel teljesen összetevőire (a spektrum színeire), hanem a fény nagyobb részében visszatükröződik, de úgy, hogy a színpoltokat alaposan megláztatja, és szabad festőiségükkel a gondolatiság, keresetlenség »könnyen odavetett ecsethúzás« nyomába lépő örömet fokozzák. Rajz-

tudása, a bácskai motívumok megörökítése, a néprajzkutatók tárgyszeretetéhez is hasonlítható, melyek művészi jelentősége a dokumentációval társul, és ezzel együtt több funkciót is szolgál.”

A cikk végezetül figyelmeztet Husvéth művészi nagyságára, s körvonalazni igyekszik helyét a még megírásra váró vajdasági művészetörténetben.

HARTIG TIBOR ZENEMŰVEIRŐL. Egy lépéssel tovább címmel olvastunk értékelést Hartig Tibor újvidéki zeneszerző legújabb művének, a *mélyhegedűre és vonószenekarra írt hangversenye* ősbemutatójának kapcsán a *Dnevnik*ben Dušan Mihalek zenekritikus tollából. Az újvidéki Karamazovka Matija Pajor vezényelte koncertjén Hartig Tibor eddigi zeneszerzői munkásságának legnagyobb sikerét aratta. A kritikus megállapítja, hogy Hartig az utóbbi egy-két évben több kellemes meglepetéssel szolgált, elsősorban nagyobb lélegzetű szerzeményeivel, mint amilyen például *vonósnygyese, a gordonkára és vonószenekarra írt hangversenyműve* és a *Piroska és a farkas* balettzenéje. Az említett szerzemények — olvassuk — magas művészi szintjéhez viszonyítva is, a *mélyhegedűre és vonószenekarra írt hangversenyműve* egy lépést jelent előre, a fiatal művész munkásságában. A gordonkára írt hangversenyétől eltérően, újabb szerzeményében elsősorban a szólista hangszerre jut kifejezésre. A mélyhegedű Hartig értelmezésében „kis gordonka” és nem „kis hegedű”, mint ahogy az a zeneirodalomban oly honos megoldás. Ezenfelül Hartig közeledése a műhöz is rendkívül sikeres volt, mert arra törekedett, hogy a végsőkig kiaknázza a hangok hangszínbeli sajátossága kínálta lehetőségeket. Mihalek kiemeli a szólistát Horváth László teljesítményét is.

A FORUM KÖNYVKIADÓ KÉT-ÉVES KIADÓI TERVE. A Forum

Könyvkiadó mellett már több mint egy éve működő Alkotók Gyűlése (tagjai mindazok az alkotók, akik a kiadóval társítják munkájukat). Újvidéken megtartott értekezletén alapszabályzatot fogadott el, és jóváhagyta a Kiadó 1977—78-ra szóló kiadói kerettervét. Az Alkotók Gyűlésének alapszabálya többek között kimondja, hogy e szerv célja: az általános öngazgatási gyakorlattal, az alkotók, az íróegyesület és más hasonló társadalmi szervezetek célkitűzéseivel összhangban részt venni a Forum Könyvkiadó programjának kialakításában és megvalósításában, továbbá megvitatni a könyvkiadásban dolgozók és az írók alkotói helyzetét, valamint felmérni a könyv helyét, szerepét és helyzetét társadalmunkban. Feladata továbbá megvitatni azokat a kérdéseket, amelyek az alkotók és a Kiadó egymás közötti viszonyát érintik és öngazgatási megegyezéseket kötni célkitűzéseinek megvalósítása érdekében. Az Alkotók Gyűlése azt is szorgalmazza, hogy küldöttei részt vesznek a Forum Könyvkiadó öngazgatási szervezeteinek munkájában, s ott az Alkotók Gyűléseinek céljai megvalósításán munkálkodjanak.

Tekintettel arra, hogy a Kiadó fennállása óta még soha ennyi kiadásra érdemes kézirat nem futott be, mint a közelmúltban, ezúttal — kivételesen — kétéves kerettervet fogadtak el az alkotók. A Gyűlés kifejezte reményét, hogy a kéziratbőségből kifolyólag ezentúl a könyvkiadási program még változatosabb, a kéziratok megmunkálása pedig még alaposabb lesz.

A kiadásra váró könyveket a tervekészítők öt főbb csoportba sorolták: *A marxista irodalom, a jugoszláviai magyar irodalom, a jugoszláv népek és nemzetiségek irodalma — magyar nyelven, a gyermekirodalom és a képzőművészeti kiadványok* közé. Az elkövetkező két évben a marxista könyvek közül várható *A JKSZ programja*, Jo-

sip Broz Tito: *Beszédek és cikkek* c. sorozat tizenhatodik könyvének megjelenése, valamint ugyancsak Tito *A Jugoszláv Kommunista Szövetségről* című kétkötetes munkájának magyar nyelven való megjelenése. A sorozat további könyvei: Rehák László *Marxista könyvekről — marxizmusról* (tanulmányok), Lukács Gyula *A Csendes Donról a Sárgabázisig* (dokumentumregény), Szimin Bosán Magda *Mire a meggyfa kivirágzik* (dokumentumregény, második kiadás) és a *Vajdaság autonómiaja* című tanulmánygyűjtemény.

A jugoszláviai magyar irodalom gyűjtőcím alatt összesen 68 mű szerepel. Regényt jelentet meg a Kiadó Majtényi Mihálytól, Burány Nándortól és Dési Ábelától. Verseskötetet a következő szerzőktől várhatunk: Fehér Ferencről és Zákány Antaltól (válogatott verseket), Jung Károlytól, Brasnyó Istvántól, Dóró Sándortól, Gulyás Józseftől, Tari Istvántól, Böndör Páltól és Ladik Katalintól, valamint posztumusz kötetet Gál Lászlótól. Az elsőkötetesek ügynevezett Gemma-sorozatában négy fiatal költő szerepel, Sziveri János, Kovács Nándor, Szűgyi Zoltán és Bálint Béla. Elbeszélésekkel, novellákkal jelentkeznek Holti Mária, Herceg János, Urbán János és Gobby Fehér Gyula, tanulmányokkal és kritikákkal pedig Dávid András, Bosnyák István, Szirmai Károly, Dér Zoltán, Bori Imre, Hornyik Miklós, Kelk Zsigmond és Bányai János. Dudás Károly és Herceg János riportkönyvet tesz közzé, Peukovics Kálmán szociográfiai tanulmányt, Lőrinc Péter pedig emlékezéseit. Bosnyák István Sinkó-monográfiájának és Varga Géza paródiáinak megjelenése is várható. Kismonográfiák c. sorozatban Juhász Géza Majtényi Mihályról, Bányai János Gál Lászlóról, Vajda Gábor Kázmér Ernőről, Bori Imre Krúdy Gyuláról és, külön kötetben, Fehér Ferencről, Szelei István pedig Herceg Jánosról értekezik. Az idén jelenik meg

az Amatőr színjátszók kiiskönyvtára című új sorozat első két kötete is: Gobby Fehér Gyula *Vallatás* és Bogdánfi Sándor *Bűnösök* című, drámáival. A Hagyományaink sorozat két a Kövek pedig három új könyvvel gyarapszik, az előbbiben Csáth Géza összegyűjtött művei és Sinkó Ervin összegyűjtött versei kerülnek kiadásra, míg a Kövekben Gerold László folytatja színházi életünk dokumentumainak begyűjtését, Szekeeres László a honfoglalás koráig Vajdaságban található ékszereket vizsgálja, egy szerzői közösség pedig *Szállások* címmel közül egykötetnyi tanulmányt. A terv érdekessége, hogy javaslatot tesz elhunyt íróink válogatott, illetve összegyűjtött műveinek kiadására is. A terv szerint Thurzó Lajos műveit egy, B. Szabó Györgyét, Lataák Istvánét és Csépe Imrétét kettő, Gál László és Börcsök Erzsébet munkáit három, Szirmai Károlyét négy, Majtényi Mihályét tíz, Sinkó Ervinét pedig tizenkettő kötetben jelentetnék meg folyamatosan több éven keresztül.

A jugoszláv népek és nemzetiségek irodalma címszóban 9 könyv megjelenése szerepel. Ezek: Josip Vidmar esszéi és tanulmányai, Dušan Matić válogatott versei, Beno Zupančič *Máglya* című regénye, Danilo Kiš elbeszélései, Jovan Popović publicisztikai írásai, valamint három antológia, Fehér Ferenc fordításantológiája, mai jugoszláviai albán próza-antológia és jugoszláv költészeti antológia. Megjelenik még Vítázoslav Kronjec verskötete is.

A kiadásra váró gyermekirodalmi művek jegyzékén meglepően sok regény szerepel, összesen nyolc. Ezek: Pintér Lajos *Bolondkocsi*, Gion Nándor *A káró katonák még nem tértek vissza*, Németh István *Zöld ág*, Brasnyó István *Gyöngybagoly*, Jung Károly *Tyúklétra*, Tolnai Ottó *Velence*, Bunkus Valéria *Toni titka* (kisregény) és Simon István *A tarjáni réten* című alkotása. Gyermekverseket Szűcs Imre

közöl, útinaplót pedig Molnár Mária. Várható a jugoszláviai magyar költők gyermekvers-antológiájának megjelenése is. Fordításban többek között Skender Kulenović elbeszélései, Mirko Petrović és Hrvoje Hitac regénye, valamint Momčilo Stefanović emlékezési és Székely Tibor útinaplója hagyja majd el a nyomdát. Végezetül a Képzőművészeti Kiadványok közül Juhász Árpád, Pechán József, Farkas Béla, Hangya András, Wanyek Tivadar és Husvóth Lajos monográfiáját kell várunk.

KÉT VAJDASÁGI MAGYAR MŰ BEMUTATÁSA SZABADKÁN. Tekintet nélkül az előadások művészi sikerére — lévén, hogy e sorok az esemény előtt íródnak —, jelentős, mondhatnánk így is, színháztörténeti eseménynek kell elkönyvelni, hogy a Szabadkai Népszínház mindössze néhány nap leforgása alatt két jugoszláviai magyar szerző művét tűzte műsorra. Árok Ferenc tolmácsolásában, *En lenni* címmel, előadták Domonkos István *Kormányeltörésben* poemáját színpadszerűsített változatát, majd Kocpekzy László *Don Juan utolsó kalandja* című, a kamizsai műkedvelő társulat előadásában néhány évvel ezelőtt már látott darabját vitték színre.

E két eseménynek valójában az ad külön jelentőséget is, hogy az új színgazgató, Biacsi Antal repertoárkonceptójának tükrre. Biacsi elképzelése szerint ugyanis a Szabadkai Népszínház műsorát, amennyire csak lehet, itteni szerzőkre kell építeni. A színház még az idén színre viszi nemrég zárult pályázatunk egyik díjnyertes drámáját, Barácius Zoltán *Fagyponc alatt* című művét, és — dr. Bori Imre válogatásában — egy egész estét betöltő műsor keretében ad áttekintést a jugoszláviai magyar drámairodalom két háború között született alkotásából. Már a következő színházi évadra is van választás: Deák Ferenc *En, Halász Máté c.* drámájának színre vitelét tervezik. E

rövid krónikai jegyzet a dícséretes tötekvést kívánja közzétenni.

A MAGYAR—DÉLSZLÁV IRODALMI KAPCSOLATOKRÓL. A *Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei* több mint egyéves késéssel megjelent 25-ik száma egy 1974 decemberében megtartott tudományos ülés szövegét közli. Az értekezés témája a magyar és a délszláv, illetve a közép-kelet-európai romantika irodalma volt. A Hungarológiai Intézet és a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete közös munkaterve alapján megtartott komparatistikai értekezés anyagát közlő HITK-ban Milorad Živančević arról a kevésbé ismert tényről értekezik, hogy Ivan Mažuranić az irodalomban először magyar íróként jelentkezett, első verseit Fiumében (Rijekán) magyarul írta és nyomtatta. Sziklay László a kelet-kelet-európai romantika főbb jellemvonásait ismerteti, Jože Pogačnik újvidéki egyetemi tanár pedig a romantika két kiemelkedő alakjának, France Prešeren és Petőfi Sándor *Slovo od mladosti*, illetve az *Itt benn vagyok a férfikor nyarában* című verse tipológiai elemzését végzi el. A magyar—délszláv romantikakutatás néhány megközelítési módjáról értekezik Bori Imre, a rokokó elemeit mutatja ki Vörösmarty, illetve Radičević verseiben Magdalena Veselinović-Šulc, Zmaj politikai költészetének magyar vonatkozásait kutatja Póth István. Ugyancsak Zmajjal foglalkozik Vaso Milinčević is, aki Petőfi *János vitéz*-nek fordításos kézirátát mutatja be. A szerb népköltészet és a magyar irodalom kölcsönhatását vizsgálja Fried István, Babits és Jugoszlávia címmel értekezik Gál István. Dávid András Madách Tragédiájának délszláv szereplőit és színtereit vizsgálja. A témához tartozó rövidebb tanulmányt közöl még a számban Lazar Čurčić, Béládi Mik-

lós, Pomogáts Béla, Vajda Gábor és Pastyik László.

DOKUMENTUMOK A TELEVÍZIÓBAN. A címben jelzett témával foglalkozott a jugoszláviai tévéstudiók rendezőinek januárban Újvidéken megtartott, egyébként első országos jellegű tanácskozása. Az értekezlet résztvevői nem kevésbé lényeges és fontos kérdésekre igyekeztek választ adni, mint az, hogy mi is tekinthető dokumentumnak a televízióban, a televíziókamera milyen mértékben a valóság tükrözője, s ebből kifolyólag helyes-e napi eseményekről inkább a jövőnek szóló bizonyító anyagot készíteni, vagy pedig a napi aktualitás kidomborítása az elsődleges cél. A vitaindítóban elhangzott kérdéseket a beszélgetés igencsak kibővítette elsősorban a tévéesztétika és -etika kérdéskörére, mert, mint kide-

rült, a rendezők legnagyobb gondja az, hogyan informálni úgy, hogy a képi információ minél jobban tükrözze a valóságot és ezáltal társadalmi szükségletnek tegyen eleget. A tanácskozás sikerét elsősorban a problémák éles felvetésében, nem pedig azok megválaszolásában kell látni. Azonfelül pedig hisszük, folyamatot indított el, s a közeljövőben mind több tudományos szaktanácskozás foglalkozik majd a televíziózás napról napra aktuálisabbá váló kérdéseivel.

ALEKSANDAR TIŠMA ÚJABB DÍJA. Januári krónikánkban már beszámoltunk arról, hogy Aleksandar Tišma újvidéki író *Upotreba čoveka* c. regényét Nolit-díjjal tüntették ki. E számunk nyomdába adásakor érkezett a hír, hogy ez az alkotás lett az év regénye: megkapta a NIN-díjat is.

A FORUM KÖNYVKIADÓ ÚJ KIADVÁNYAI

Ács Károly: Ének füstje, füst éneke

Neves költőnk és műfordítónk háromévtizedes munkásságába enged bepillantást ez a kötet. Versei és versfordításai sorakoznak fel itt, a szerző szigorú válogatásában. Eddigi alkotásainak legjavával ismerkedhet meg hát az olvasó.

Borítóval, vászonkötésben. 229 lap. Ára 45 din.

Gyökér és szárny. Jugoszláviai magyar költők. Válogatta Bori Imre, Szeli István és Tomán László.

A felszabadulás óta eltelt három évtized költői termését mutatja be ez a kötet. Tizenhét jugoszláviai magyar költő legjobb versei szerepelnek benne. Ez a válogatás szervesen kapcsolódik novellairódmunk antológiájához, a Különös ajándékhoz.

Borítóval, vászonkötésben. 331 lap. Ára 70 din.